

tražiti će carske službe, postojati će oficiri i generali carske vojske. Svaki od njih nastojat će da se gore preporuči. Petar Zrinjski će sve spremati za bunu, zakleti vojnike i oficire na vjernost sebi, u najgoru svijetlu će prikazati bečki dvor kod Venecije, kod francuskog kralja, kod poljskog kralja, kod Sultana, pa će onda ići u Beč, moliti na koljenima za oprost i milost. Ova zavisnost od bečkog, štajerskog i kranjskog novca imat će i kobnih posljedica u oblasti kulture. Ne samo da će se u kulturi cijeniti ono što bude Beč cijenio, nego će se primati samo ono što Beč primi i odbijati što Beč odbije.

Kad je val protestantizma dopro do hrvatske periferije, u onom kratkom razdoblju Vlačićevog života, tri su hrvatska bana poginula u oružanoj borbi. Berislavić je pao u borbi sa Turcima na Uni, malo zatim poginuo je Krsto Frankopan u građanskom ratu, a bivši ban Nikola Zrinjski poginuo je, četrdeset godina kasnije, na vratima razrušenog Sigeta. Iz Zagreba tada nekoliko puta bježe ljudi u strahu od Turaka. Bježe ljudi i sa cijele hrvatske teritorije, na sjever i na zapad. Iz hrvatskog primorja i Dalmacije bježe na jadranske otoke, koje drži Venecija i u Istru. Turci pljačkaju, Uskoci pljačkaju, njemački vojnici pljačkaju. Takovo vrijeme nesigurnosti i očaja nije podesno za velike i odlučne kulturne pokrete. Nesigurnost i siromaštvo, strah od sutrašnjice, heterogenost hrvatskog građanstva (zanimlje su Nijemci i Talijani), očekivanje biskupa i banova da vojnu pomoć, i novac, mjesta, položaje, službe i počasti mogu dobiti samo od pape, Venecije ili njemačkog cara, sve to je bilo razlogom da protestantizam u Hrvatskoj nije mogao naići na stanje koje bi bilo kulturno zrelo za reformaciju. Ona će uhvatiti korjena na hrvatskoj teritoriji, geografski bližoj austrijskim zemljama i Ugarskoj (Metlika, Karlovac, Primorje, Međumurje, Varaždin), odakle je dolazila. Protestantizmu će se pridružiti samo dvi-